Наше Слово

УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖНЕВИК
TYGODNIK UKRAIŃSKI
UKRAINIAN WEEKLY

Рік LXX № 7 (3522) Варшава, 16 лютого 2025 року, Ціна / Cena 7 zł (vat = 8%) INDEKS 366609 ISSN 0027-8254 Інтернет-версія газети nasze-slowo.pl

Фото Павла Лози

«Ніхто не хотів, щоб одні були з Об'єднання, а інші – зі Стоваришіння». с. 8

Критицизм поляків – місце для маніпуляцій і російської дезінформації. с. 2

Найскладніша едиція акції «Свята без тата». с. 11

ISSN 027-8254
07
9 770027 825252

eprasa.pl ebe6417bea

АНАЛІТИКА

Григорій СПОДАРИК

Критицизм поляків – місце для маніпуляцій і російської дезінформації

Про це пишуть автори найновішого звіту «Поляки про Україну і польсько-українські відносини». Дослідження підготував Центр Мєрошевського – польська державна організація, яка виконує завдання з метою зміцнення незалежності країн Східної Європи у контексті зростання імперських намірів росії. Повний звіт доступний на сайті центру.

На запитання про спонтанні асоціації з Україною респонденти найчастіше згадували війну, що є природним в умовах збройного конфлікту. Своєю чергою найпоширенішою асоціацією з українцями була їхня вимогливість. Багато хто зазначав, що українці очікують особливого ставлення, мотивуючи це важким становищем через війну. Важливою темою спонтанних асоціацій була історія польсько-українських відносин та оцінка економічного потенціалу України. Варто зазначити, що подібне дослідження центр проводив на початку 2024 року, завдяки чому можна відстежувати тенденції.

«Ми бачимо деяку стабілізацію негативних оцінок України, хоча втома від української тематики все ще зростає. Негативні емоції, які вже були рік тому, стали більш виразними», – пишуть автори звіту. Що впливає на таку позицію? Головним чином це пов'язано з побоюваннями щодо конкуренції на ринку праці, переконанням, що українці зловживають польською системою соціальних виплат, і культурними відмінностями. Оскільки незабаром президентські вибори, а «українська карта» завжди з'являється в польській політиці, варто подивитися, які настрої існують серед електорату окремих партій. Виборці «Конфедерації» незмінно особливо критичні до українців. Їхні позитивні оцінки знизилися з 13% до 9%, а негативні зросли з 42% до 54%. Такий рух відбувся і в електорату найбільших партій. Ідеться про «Право і справедливість», де зменшення позитивних оцінок відбулося з 25% до 19%, зростання негативних – з 29% до 35%, а також «Громадянську коаліцію» зі зменшенням позитивного ставлення з 36% до 32% і зростанням негативного з 20% до 22%. Але от серед виборців «Третьої дороги» позитивні оцінки зросли з 24% до 31%, а негативні – з 22% до 23%. Зростання позитивних рейтингів з 28% до 35% і зниження негативних з 32% до 38% характерне лише у випадку виборців «Нової лівиці».

Дослідники також запитали про очікування від польських політиків. Найчастіше респонденти говорили про необхідність більш збалансованої підтримки України, захисту інтересів Польщі та покращення комунікації у двосторонніх відносинах. Однією з найпоширеніших вимог було забезпечення того, щоб підтримка України стала більш пропорційною, враховувала потреби польського суспільства. Респонденти підкреслили, що, хоча Польща відіграє ключову роль у допомозі Україні, часто це робиться коштом польських громадян. Було запропоновано, щоб уряд забезпечив більш справедливий розподіл фінансових і соціальних обтяжень. Водночас опитування показало деяке зниження готовності респондентів до подальшої військової підтримки України з боку Польщі. Позитивні відповіді «безумовно так» і «скоріше так» разом становили 49% порівняно з 54% у лютому. Водночас зріс відсоток людей, які виступають проти військової підтримки – з 26% до 35%. Безперечно, цікавими є і відповіді щодо ставлення до біженців та мігрантів з України. Найбільший відсоток (30%) виступає за те, щоб нічого не змінювати, але майже стільки ж опитаних (29%) вважає, що потрібно докласти зусилля, щоб ці люди могли зберегти мову та пам'ять про своє походження. Кожен п'ятий респондент має думку, що повинно бути навпаки й треба діяти так, щоб ці люди якомога більше інтегрувалися до польського середовища, тобто прийняли польську мову як свою, а їхні діти відчували себе поляками, бо «найкраще, щоб у Польщі жило переважно польське населення».

Помітно також, що важливим питанням залишається спільна історія. Так, понад 40% опитаних вважає, що сьогодні українці повинні відчувати провину перед поляками через події минулого. Якщо поставити питання навпаки, то 37% респондентів думають, що поляки не мають відчувати провини щодо українців. Лише 9% відповіло «так». Дослідники також запитали, як респонденти оцінюють свої знання про історичні події. У своїх відповідях 46% осіб заявило, що має широкі знання про Волинську трагедію, але лише 25% респондентів зробили таку заяву у випадку акції «Вісла». Частина дослідження, пов'язана з історичною проблематикою, є досить широкою й охоплює, наприклад, оцінки таких постатей, як Симон Петлюра, Роман Шухевич чи Степан Бандера. Важливо, що тут переважають негативні оцінки навіть щодо союзника поляків у боротьбі з більшовицькою росією Симона Петлюри. Здається, що саме оцінка цього персонажа чітко показує, що думки є широким полем соціальної інженерії. І саме критичні думки, як вважають автори дослідження, мають бути питанням особливої уваги та подальшого моніторингу.

«Ми рухаємося тут у просторі, який є особливо вразливим до спроб маніпуляцій та гри з боку російської дезінформації, а також вітчизняних популістів і демагогів. Відкритість до такого впливу частини громадської думки – безсумнівна. Плин часу та тривала невизначеність щодо розвитку подій навколо України посилять цей ризик і, ймовірно, сприятимуть зростанню скептицизму та знеохочення. Ця боротьба за серця й уми громадської думки також є одним із фронтів війни, що триває», – відзначають дослідники.

Увага до цього питання потрібна також тому, що дослідження показало – сьогодні поляки часто не бачать чіткої картини. Вони не знають, наприклад, чи українці, які перебувають у Польщі, потребують подальшої допомоги від польської держави та суспільства в такій формі, як на початку війни. Цікаво, що вони знають про вимогливість українців. Звідки? ●

eprasa.pl ebe6417bea

ПОСТАТІ

Павло ЛОЗА
Фото автора статті

Українець з Канади допомагає ЗСУ та шукає предків у Польщі

– Сьогодні говорити вголос про військові технології досить складно, – каже Богдан Купич, українець з Канади, співавтор програми бойового симулятора Strata22 для українських військових. Його родина походить із Руди-Журавецької Люблінського воєводства.

Богдан Купич (на фото) має досвід роботи у сфері інформаційних технологій та телекомунікацій понад 30 років, з яких більше ніж 20 пропрацював у країнах Центральної та Східної Європи. Найбільше – в Україні, де понад 10 років був членом правління та президентом Американської торгівельної палати в Україні.

– Я так вже кількадесят років кружляю між Україною та Канадою, де народився, – говорить українець.

Водночас він є членом Української консультативної ради Конгресу українців Канади. Вивчав політологію в Йоркському університеті в Торонто, у Канаді отримав і ступінь магістра з галузі управління в університеті Атабаска. Є активним прихильником української стартап-спільноти, а також куратором кількох інкубаторів та автором лекцій з інновацій і підприємництва у Львівській бізнес-школі.

Технологічний підприємець в Україні реалізував, серед іншого, проєкт з даних і телекомунікацій. Приблизно 20 років тому підприємство, співзасновником якого він був, інвестувало в платформу для розвитку оборонних інновацій Ukrainian Advanced Research Projects Agency. Це українська приватна компанія з оборонних технологій і безпеки, заснована у 2014 році у відповідь на незаконну анексію Криму росією.

Саме ця компанія розробила програму бойового симулятора під назвою Strata22. Він дозволяє українським військовим навчитися користуватися різними видами зброї. Це і ручні гранатомети західного виробництва, як NLAW, які Великобританія передала українській армії, і шведські AT4 та Stinger.

Богдан Купич виступив одним з ініціаторів проєкту Strata22. У 2023 році в статті для канадського видання «Globe and Mail» він сказав, що його мета – навчити 100 тисяч військових. Протягом першого року повномасштабної війни симулятор безплатно натренував приблизно 16 тисяч воїнів.

Про рівень досвіду, котрий можуть отримати бійці завдяки навчанню на Strata22, свідчить статистика, описана в канадському виданні. Як читаємо в матеріалі, один постріл із ручної протитанкової ракети РПГ-7 радянського виробництва коштує 540 доларів, тоді як ціна сучасної ракети може перевищувати 24 тисячі доларів.

«Під час традиційного навчання мобілізовані новобранці можуть випустити лише кілька гранат в тирі, перш ніж їх відправлять на передову», – повідомлено у статті «Globe and Mail». Неважко здогадатися: під час тренувань на Strata22 статистика пострілів новобранців значно вища. Були й випадки, коли для прискорення навчання бійців симулятори закуповували благодійні фонди та передавали їх армії.

В інтерв'ю виданню Богдан Купич сам сказав, що ніколи не ставився до оборонної промисловості як до бізнесу, бо завжди цікавився технікою і «зайнявся цим тільки через агресію росії та війну».

– Сьогодні я також працюю з іншими технологічними проєктами для української армії. Серед них – робота з дронами. Відомо, що це та тема, про яку я наразі не можу говорити публічно, – відповідає коротко Богдан Купич.

Однак він розповідає історію своєї родини, яку постійно досліджує. Це була одна з причин, чому він приїхав на торішнє свято до місцевої святині (колишньої греко-католицької церкви) в селі Журавці на Томашівщині. До ІІ Світової війни тут мешкало понад дві тисячі українців. Пізніше частину жителів депортували в Україну. У 1947 році під час акції «Вісла» тих, хто залишився, вивезли на північні землі Польщі.

– Мій батько був з Руди-Журавецької, що поблизу Журавець, де стоїть церква. Саме до цієї святині ходив мій батько Василь, – згадує українець з Канади. Коли почалася ІІ Світова війна, його батька вивезли з села на примусові роботи до Німеччини.

– Багато про цей період тато не розповідав. Знаю, що, коли війна закінчувалася, тато потрапив на територію, яка була під наглядом британців. Вони пропонували притулок у Великобританії, де мій батько й зупинився. Там одружився з мамою. Після цього емігрував у Канаду, – переказує історію своєї родини українець, який народився вже в Канаді 1954 року.

– Я вперше був у Руді та в Журавцях ще з татом. Батько намагався знайти місце, де стояв його сімейний будинок. Ба більше, він показав мені це місце. Другий раз приїхав сам у 2013-2014 роках. А зараз я тут уже втретє, – говорить Богдан Купич. – Тато мало розповідав про родину, село, про свою еміграцію. Коли я ходив по кладовищу в Журавцях, побачив могилу Ілька Купича. Теоретично це міг бути дідусь. Я розслідую це. ●

eprasa.pl ebe6417bea

Показ фільму «Ми були рекрутами»

27 лютого (19:00) у кінотеатрі «Kijów» у Кракові відбудеться показ фільму «Ми були рекрутами», який розповідає про бійців легендарної Третьої десантно-штурмової бригади.

Документальну стрічку зняв український режисер Любомир Левицький. Розказані історії – реальні, як і кадри, зняті штурмовиками та розвідниками під час виконання бойових завдань. У центрі сюжету фільму перебуває військовослужбовець з позивним «Журналіст», який став частиною бригади та описує її життя зсередини.

«Це фільм-мотивація та фільм-маніфест майбутнім рекрутам, а також для світової аудиторії, щоб зрозуміти, хто такі справжні герої сьогоднішніх днів. Воїни, які стоять на захисті світла. Фільм розкриває характери восьми бійців 3-ї ОШБр. Розкриває їх не тільки як професійних військових, але і як людей, філософів, просто хлопців, котрі мають мрії про сім'ї та мирне життя у своїй країні», – написано під офіційним трейлером на ютуб-каналі.

Формування цієї бригади почалося у січні 2023 року, а за кілька місяців було розпочато рекрутинг.

Прем'єра фільму в Україні відбулася в травні минулого року.

Щецінські «Остатки»

22 лютого у Щеціні відбудеться «Остаткова забава». Діячі щецінського ОУП запрошують не лише жителів міста, щоб файно провести час перед Великим постом і взяти участь у спільних святкуваннях.

Як зазначають організатори, на учасників чекають капела «Країна мрій», танці під українську музику та частування (обід, теплі та холодні закуски, кава, чай).

Забави відбудуться у ресторані «POD RÓŻAMI», адреса: ul. Klonowica 40/41, Щецін. Початок – 19:00.

Квитки можна резервувати за телефоном: 693500250. Ціна – 280 злотих.

«Вбирайте вишиванки, беріть товаришів під руку і прибувайте до нас! Кваптеся, кількість місць обмежена!!!» – запрошують до участі у Масляниці організатори.

Номер рахунку для купівлі квитків:

98 1140 2004 0000 3902 4872 4006 (Roksana Stasiak).

У заголовку слід подати ім'я та прізвище.

Концерт у Щеціні на підтримку ЗСУ

16 лютого гурт «Грай Бери» спільно зі Щецінським відділом Об'єднання українців у Польщі запрошує на концерт, під час якого всі пожертви з «капелюха» будуть передані на підтримку Збройних сил України.

Гурт «Грай Бери» виступатиме у Щеціні вперше. Колектив грає музику, яка на зламі XIX та XX століть лунала на перетині взаємопроникних культур сьогоднішнього польсько-українського пограниччя Галичини. Найчастіше – в титульних корчмах у селах, містечках і штетлах (невеликі єврейські міста, які існували в XVI – першій половині XX століття – прим. ред.), які відвідували автохтони: русини/українці, поляки, євреї, а також мандрівні роми чи купці різних націй, що подорожували торговими шляхами.

Концерт «Грай Бери» у Щеціні відбудеться за адресою: ul. Mickiewicza 45.

Початок – 14:00.

Карнавальний бал «Допомагаємо Україні»

1 лютого у Кентшині відбувся благодійний карнавальний бал «Допомагаємо Україні». Його організатором був кентшинський гурток ОУП. У заході взяли участь запрошені гості, зокрема голова повітової ради староства у Кентшині Міхал Кохановський, бургомістр Кентшина Кароль Лізурей, членкиня повітової управи Ольга Ванаґо та парох греко-католицької парафії отець Дмитро Гарасим.

Шанувальники українських ритмів – українці та поляки – приїхали з усіх куточків регіону, і не тільки. На забаві були присутні також особи, які прибули з Ґданська, Варшави та Кракова. До танцю грав гурт з Ґурова-Ілавецького «The Ukrainian Folk».

Щоб підтримати Україну, де триває війна, під час балу відбувся аукціон виробів українських народних промислів. У ході заходу гроші також традиційно збирали волонтери до скарбничок, які приготував голова Волонтерського центру в Кентшині Януш Мазуркевич.

Зібрані гроші будуть використані для організації чергової гуманітарної допомоги для міста-партнера Володимира.

Григорій СПОДАРИК

Фото надали організатори

Розколяда в домівці у Старґарді

31 січня у домівці в Старґарді відбулося спільне родинне колядування.

«Пролунали в нашій домівці стародавні й сучасні українські колядки. Поговорили та поласувати солодким при чаю і запашній каві. Гарно завершили різдвяно-новорічний час», – пишуть діячі старґардського гуртка ОУП на своїй фейсбук-сторінці.

До співу учасникам зустрічі грали на музичних інструментах місцевий греко-католицький парох отець д-р Руслан Марцішак та Антон Ґуйван.

«Різдвяний час» – вечір українських колядок у Кракові

Наприкінці січня у краківському Палаці Кшиштофорів відбулося колядування на завершення різдвяного періоду. На сцені виступив церковний хор «Осанна» греко-католицької парафії Воздвиження Чесного Хреста з Кракова, представивши багато нових коляд, які підняли настрій глядачам на початку концерту. Серед найцікавіших коля-

eprasa.pl ebe6417bea

док були лемківська колядка «Повіджте мі, пастушкове» та весела коляда «Про колядника». Деякі спокійні, деякі дуже радісні мотиви розважали глядачів. Після виступили малі пластуни з Кракова віком до 6 років спільно з опікунами та батьками. Завіншували, заколядували та ще й несподіванку приготували. Разом із ними на сцені з'явилися батько з сином Гордій і Еней Старухи, загравши на корбових лірах. На завершення відбувся виступ Народної капели бандуристок «Зоряниця» зі Львова. Рідко можемо почути таку кількість бандур у Польщі, а тут – аж 40 жінок з мелодійними й чіткими голосами під керівництвом Зіновії Сичак заграли на сцені у Кракові. Це було неймовірно. Краса і сила бандур принесли нам Україну, яку довго не бачили земляки та щойно пізнали поляки, котрі також приїхали подивитися концерт. Частування від ресторану «Український смак» для всіх присутніх та спільне колядування за розмовами, знайомствами й у веселому настрої завершили цей гарний різдвяний період у Кракові.

Весь концерт ви можете переглянути на ютуб-каналі краківського гуртка ОУП (ZUWP KRAKÓW Об'єднання Українців у Польщі КРАКІВ).

Марта ЛЕВОСЮК-ОЛІЙНИК

Зустріч представників ОУП із Катовиць та Кракова з послом України

28 січня на запрошення генерального консула України в Кракові відбулася зустріч з послом України в Польщі Василем Боднарем. У приміщенні консульства з послом зустрілись представники українських організацій із Малопольського й Сілезького воєводств, зокрема діячі катовицького та краківського гуртків Об'єднання українців у Польщі. Про це повідомлено на фейсбук-сторінці гуртка ОУП у Катовицях, який на зустрічі представляли голова Іван Зрада, заступник голови Петро Кормило та секретарка Василина Клименко.

Під час зустрічі діячі катовицького ОУП мали можливість презентувати досягнення гуртка, поділитися проблемами, з якими стикається громада, а також окреслити плани на майбутнє.

«Особливо приємним стало знайомство з послом України Василем Боднарем. Незважаючи на стислість зустрічі, він з професіоналізмом відповів на всі запитання та запропонував можливі шляхи розв'язання озвучених проблем. У багатьох питаннях ми отримали підтримку та щире бажання співпрацювати задля збереження й розвитку української культури, нематеріальної спадщини, освіти та інших важливих напрямів», – читаємо на сторінці катовицького гуртка Об'єднання у фейсбуці.

Краківський гурток ОУП на зустрічі представили його голова Андрій Олійник та заступник голови Тома Комар.

Зустріч організував генеральний консул України у Кракові В'ячеслав Войнаровський.

Фото з фейсбук-сторінки ОУП у Катовицях

Перемиська Маланка й аукціон на підтримку армії

25 січня у Перемишлі відбулася Маланка. Можна сказати, що вперше вона пройшла не у традиційній формі. Бо цьогоріч подія відбувалася одночасно на трьох поверхах Народного дому. В актовому залі були танці, поверхом вище – бар, де працював бармен, а на верхньому поверсі у залі поставили столи з частуваннями.

Відбувся теж аукціон, на якому гості могли робити ставки, зокрема придбати підпис на дроні, який буде використаний проти ворога, прапор одного з батальйонів ЗСУ, сорочку з надсянською вишивкою, силянки тощо. Деякі предмети для аукціону подарували й українці з Перемишля. Подію вела Лідія Іванюх-Співак.

Завдяки аукціону та пожертвам під час заходу організатори зібрали 10 тисяч доларів.

Кошти будуть використані, серед іншого, для закупівлі засобів порятунку життя для українських бійців (типу Saros) і пристрій РЕБ (засіб для радіоелектронної боротьби).

Фото Павла Лози

Школу іконопису з Перемишля відзначено нагородою «ORŁY Edukacji»

Про це на своїй сторінці у фейсбуці повідомила Перемиська школа іконопису. Як можна прочитати у дописі, ця престижна відзнака є визнанням «високої якості освітніх послуг, які пропонує школа».

Нагорода «ORŁY Edukacji» – це ініціатива, спрямована на визначення та нагородження найкращих навчальних закладів Польщі.

«Відзнака в цьому плебісциті підтверджує, що Перемиська школа іконопису є цінним і шанованим партнером в освітній галузі. Це важливий момент для нас, який мотивує продовжувати працювати та покращувати нашу пропозицію. Ми хочемо подякувати всім, хто долучився до цього успіху – нашим студентам, викладачам та партнерам», – ідеться у дописі на фейсбук-сторінці школи.

Нагадаємо, що від 28 лютого Перемиська школа іконопису проводитиме семестровий іконописний курс. Заняття відбуватимуться у Кракові.

Більше новин читайте на сайті: nasze-slowo.pl.
Опрацював на основі повідомлень Павло ЛОЗА

eprasa.pl ebe6417bea

УКРАЇНА

Валерія ГУРЖИЙ
Фото надав герой статті

Довженко-центр відкрив онлайн-кінотеатр з українськими фільмами

В онлайн-кінотеатрі Довженко-центру відтепер доступні до перегляду 45 українських фільмів різних часових епох у гарній якості. Деяких з представлених фільмів немає у інтернеті, або є, однак у поганій якості. Також на сайті з'явився безкоштовний лекторій, присвячений українському кінематографу. Вартість перегляду одного фільму коштує 85 грн (близько 8 злотих або 2 євро). Плата за перегляд фільмів йде на розвиток Довженко-центру, який має обмежене фінансування, а також на оцифрування нових фільмів, бо це теж потребує коштів.

Детальніше про онлайн-кінотеатр та фільми, які можна в ньому подивитися, «Нашому слову» розповів керівник науково-програмного відділу Довженко-центру, кінознавець Станіслав Битюцький (на фото).

– Розкажіть, чим надихалися під час створення онлайн-кінотеатру. Чому саме зараз, адже, наскільки я розумію, оцифровані фільми були вже давно.

– Насправді ідея створення кінотеатру з'явилася доволі давно, а робота над ним йшла майже три роки. На офлайн-показах до нас зверталися та питали, коли це кіно нарешті можна буде подивитися у відкритому доступі. Ці три роки були важкими – початок повномасштабного вторгнення, паралельно з цим у нас почалися проблеми з фінансуванням, проблеми з Держкіно. Робота над онлайн-кінотеатром відбувалася повільно через брак фінансування. У кінці минулого року він вже був готовий, його тестували закритими групами, а відкрити для всіх вирішили на початку цього року. Спочатку думали присвятити відкриття до Дня народження українського режисера Сергія Параджанова, але все ж таки вирішили відкрити трохи раніше, аби протестувати наплив людей. Стикнулися з певними проблеми, попрацювали над сайтом, і зараз він з кожним наступним тижнем свого існування стає більш надійним та перевіреним.

Надихалися ми світовими онлайн-кінотеатрами, які працюють з класичним кіно, ретро-кіно та арт-кіно, зокрема: The Criterion Collection, BFI, Mubi – це відомий американський сайт, який підтримує Мартін Скорсезе. Для нас було важливо, щоб тут була можливість кураторської роботи, ми вирішили не просто викладати фільми, а ще й створювати тематичні кураторські колекції, зараз це здебільшого колекції, які були у певних ретроспективах. Також у нас є колекція «Сергій Параджанов проби» – туди увійшли його фільми київського періоду, в тому числі «Київські фрески», «Капела „Думка"», «Наталія Ужвій», «Золоті руки» – це документальні стрічки, які взагалі були маловідомі. Довженко-центр оцифрував їх своїми силами на новому сканері в гарній якості. Прем'єра цих фільмів відбулася минулого року спочатку у Болоньї, а потім у Нью-Йорку – це були перші покази заново оцифрованих копій. Це було дуже важливо, адже закордонні дослідники Параджанова не знали про ці фільми, бо вони були недоступні чи у жахливій якості і без титрів.

Наша мета – популяризувати українське кіно, щоб ці стрічки були доступними як українським глядачам, так і закордонним. Ми додаємо до фільмів субтитри англійською мовою. Наразі сайт налічує 45 фільмів, але ми плануємо поступово додавати нові стрічки. Також за останні два роки у нас з'явилися два сканери, один з них – завдяки нашим польським колегам та друзям, вони дозволяють сканувати у дуже гарній якості. Зараз ми навіть переоцифровуємо класичні фільми у ще кращій якості, майже ідеальній, і поступово це буде викладатися саме на сайт онлайн-кінотеатру.

– Фільми якого часового періоду представлені в кінотеатрі?

– У нас є стрічки усього періоду українського кіно – від 20-х років минулого сторіччя до 90-х років, але поступово плануємо додавати й більш сучасні фільми, які, наприклад, входили до збірок українського короткого метру «Нова хвиля» – це наш щорічний альманах найкращих коротких метрів. Поступово сподіваємося додавати до кінотеатру ці короткометражки, а ще у нас є рейтинг топ-100, який ми складали декілька років тому за результатами опитування 71 кінокритика. Ми плануємо брати дозволи і поступово викладати на нашу платформу фільми з цього рейтингу. Хотілося б, щоб наш глядач міг отримати доступ до всієї колекції кращого українського кіно за всю історію його існування.

– Що може впливати на частоту додавання нових фільмів на платформу?

– Ми плануємо прив'язуватися до важливих дат та подій. Але через певні проблеми це не може відбуватися швидко, бо не вистачає людей через війну, через те, що наразі багато наших співробітників на фронті. Був мобілізований один з наших ключових співробітників, який

eprasa.pl ebe6417bea

займався оцифруванням та реставрацією, тому це все уповільнюється.

– Чи можете ви, як кінознавець, порадити фільми з тих, що вже є на сайті Довженко-центру, які ви обов'язково радите до перегляду, аби відкрити для себе український кінематограф?

– Думаю, що треба почати з «німого» періоду і подивитися фільм «Земля» Олександра Довженка, бо незважаючи на стереотипи та упередження, це фільм, який увібрав у себе все найкраще, що було в «німому» кіно як українському, так і світовому. Також рекомендую фільм «Шкурник» Миколи Шпиковського цього ж періоду – це дуже красивий фільм, до того ж приклад ранньої української комедії, який навіть на сьогоднішній день має вигляд доволі цікавий, в ньому можна знайти паралелі з сучасністю. Далі треба піти в період поетичного кіно, бо це наш другий ключовий період після 20-х років, і подивитися «Вечір на Івана Купала» Юрія Іллєнка, бо він настільки змінює уявлення про те, що собою являло поетичне кіно і чим є класичне українське кіно, це фільм настільки дивний за монтажем, що нагадує кліп MTV. Стрічка має неймовірну візуальну палітру – це просто візуальний шедевр, його навіть спочатку незвично дивитися, але це приклад того, наскільки наше кіно було сміливим, іноді не схожим ні на що. Ще варто подивитися стрічку «За двома зайцями», а також «Камінний хрест» – це фільм, який свого часу не вийшов за межі Радянського Союзу, і тому про нього мало хто знає за кордоном. Проте його за своїм візуальним впливом та майстерністю порівнюють зі стрічкою «Тіні забутих предків». Хтось навіть ставить «Камінний хрест» вище, і це один з найсильніших, найстрашніших та найкрасивіших фільмів в історії українського кіно. І, звісно, варто звернутися до 90-х років, подивитися «Оберіг» Миколи Рашеєва – це унікальний приклад химерного, містичного кіно, який розповідає про те, як люди переходили від життя у СРСР в нове життя. Це, дійсно, такий незвичний приклад хорора. Ще рекомендую фільм «Сьомий маршрут», який ми теж нещодавно відсканували у дуже хорошій якості. Це фільм 1997 року, який є маленьким зізнанням у любові Києву.

– Чи є вже статистика щодо переглядів фільмів на сайті? Можливо, вже можете назвати стрічку, яку дивляться найчастіше?

– Ми статистику тільки починаємо збирати, бо були певні технічні проблеми. Сподіваюся, що найближчим часом зможемо це оприлюднити. Але наразі, за попередньою статистикою, нашим головним лідером є фільм «Сьомий маршрут». Він вирвався у лідери, адже ми нещодавно робили його покази на великому екрані. Якесь сарафанне радіо спрацювало, бо цей фільм знають, він є доволі знаковим, але в інтернеті був у жахливій якості.

– Чи плануєте ви співпрацювати з кінотеатрами, щоб була можливість подивитися архівні фільми у гарній якості на великому екрані?

– Таке відбувається постійно, і більшість цих фільмів ми вже показували у кінотеатрах, і оцифровувалися матеріали саме для кінотеатрів. Ми робили цілі програми для київських кінотеатрів. Це постійна практика, для нас дуже важливо в першу чергу показувати фільми на великому екрані, збирати глядачів вживу, розказувати про ці фільми, дивитися разом з ними, і вже наступним кроком є вихід в онлайн. Це дві важливі складові, які йдуть паралельно.

Станіслав Битюцький з режисером Олегом Фіалком

– До онлайн-кінотеатру входить також лекторій. Розкажіть про нього.

– Лекторій ми проводили ще десь два роки тому – про історію українського кіно. Коли ми ще над ним працювали, то розуміли, що хочемо, щоб ці лекції у майбутньому були доступні онлайн. Наразі будь-хто може подивитися їх безкоштовно на сайті онлайн-кінотеатру.

– Чим саме плануєте поповнювати лекції? Це будуть розмови з сучасними режисерами чи більше про архівне кіно?

– Наразі 9 лекцій є, і ще 3 лекції ми додамо поступово. Там буде лекція про 90-ті роки. Ми цього року теж плануємо зробити лекторій, який буде в офлайн і в онлайн-форматах. Будуть і розмови з режисерами. Все це планується, і як воно буде готове, то одразу з'являтиметься на сайті онлайн-кінотеатру. ●

Подивитися фільми та лекції ви можете на сайті Довженко-центру за посиланням:

online.dovzhenkocentre.org

Довженко-центр

eprasa.pl ebe6417bea

ТЕМА НОМЕРА

Григорій СПОДАРИК
Фото з фейсбук-сторінки
Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego

«Ніхто не хотів, щоб одні були з Об'єднання, а інші – зі Стоварішіння»

Про свою найновішу книжку «Лемківське роздоріжжя» і загалом опрацьовування українцями з Польщі свого минулого розповідає професор Ярослав Сирник.

– Роздоріжжя – це проблема тільки лемківської ідентичності чи тут є ще інші площини?

– Воно відноситься до ситуації, яка історично формувалася не тільки щодо лемків, але загалом усіх українців, котрі компактно жили до 1944-1947 років. Потім наші предки мусили «зібрати чемодани» і рушити в дорогу. Куди йти, як себе зберегти, як жити, до якої церкви ходити? Такі індивідуальні знаки запитання вимагали від людей вибору одного, двох або й більше шляхів. Вони самі в цю дорогу не вийшли – їх поставила там Історія, а разом із цим з'явився примус до вибору. Отже, це проблема не тільки лемків, але усіх переселенців акції «Вісла».

– Ви пишете, що ці люди пішли у життя, а минуле стало «валізою без коліс»?

– Це порівняння я позичив у Наталії Гладик. Воно мені дуже сподобалося. Люди тягнули цю валізу, бо у ній було щось вартісне для них, своє. Називали його по-різному: українське, просто моє, лемківське, греко-католицьке чи православне. Але всі передчували, що у вагонах для худоби їх виселили для того, щоб розчинити у новому середовищі. Це не вдалося шляхом насильства, яке відбувалося особливо в перші роки сталінського періоду, коли все забороняли, за людьми стежила служба безпеки, були різні провокації, не було шкіл тощо. Потім це все, хоч із низкою особливостей, почало відтворюватися, і виглядало, що «своє» буде тривати, якщо тільки його передати молодому поколінню. У 80-х роках здавалося, що громада навіть росте, але потім все раптом почало глушитися. Отже, ця валіза почала зменшуватися, часом ставала наплічником або просто потрапляла десь на полицю. Як буде далі? Певно, по-різному, залежно від регіону. Парафії старіють, традиційні осередки втрачають свій колишній потенціал, отже, час не вказує на те, що можемо думати про розвиток. Не говорю тут про хвилю людей з України, бо це інше питання, хоча б того, як ми з ними комунікуємо, чи розуміємо свою специфіку. Це широка тема, але в нашому спільному світі досі немає відкритої розмови, реального аналізу питань, проблем чи перспектив.

– Повертаючись до вашої книжки, ви стверджуєте, що акція «Вісла» отримала своє місце у пам'яті та інтерпретаціях, але так не сталося з попередніми депортаціями 1944-1946 років. Чому так?

– Мені здається, що ми взагалі забули про ці переселення, і якраз це наше минуле в якомусь моменті покалічено фокусуванням на акції «Вісла». Постає питання: чи ми це самі зробили, чи був цей наратив якось нам підкинутий? Це має першорядне значення. Акція «Вісла» в такому вигляді, коли говориться про 150 тисяч переселенців, травму, тяжкий момент загосподарювання на нових територіях, асиміляцію та подібне, все це прикриває те, що є найважливішим: звідки людей виселено, хто там жив, скільки їх було, яка культура творилася сотнями років, які там залишилися елементи цієї культури, цвинтарі зарослі, могили, яких ніхто не відвідує, які там стежки поросли тощо? Отже, ми маємо закриту всю нашу історію і, кажучи щиро, не зовсім знаємо, звідки ми є. Водночас лемківська громада виглядає тут дещо свідомішою. Вона назагал більше розуміє особливість свого минулого, традиції, культури. Там триває спроба у якийсь спосіб поставити собі історичну перспективу – в коротшому чи довшому плані. На це накладається усвідомлення того, що відбувалося перед І Світовою війною, у XIX столітті, повернення пам'яті про табір «Талергоф», постаті довоєнних часів, письменників, священників, діячів тощо. І тут постає питання: «А що, наприклад, вихідці з Ярославщини, Ліська чи Любачева знають про культуру, яка там розвивалася?» Тут доходимо до суті справи – ми по дорозі загубили десь особливості культури тих регіонів, яка була нашим колоритом. Лемківщина і Підляшшя, північ якого не була депортована, – вони такі виразні тому, що там зберігся зв'язок з минулим. Такого самого у випадку Ярославщини чи Надсяння вже не видно. Хоч тепер відбувається цікавий процес. При Народному домі в Перемишлі діють активісти, як Тетяна Наконечна, котрі пробують відтворювати українську культуру Надсяння. Це показує, що саме локальності у час виселення ми з собою не забрали. Тепер ми говоримо українською, але діалекту з-під Ліська я не в змозі презентувати, крім окремих слів.

– Але, якщо лемки зберегли джерела своєї культури, то в плані ідентичності все-таки вийшли на роздоріжжя, яке триває донині.

– Тут має місце накопичення різних елементів. Напевно, ніхто не хотів, насамперед самі лемки, такого роздо-

eprasa.pl ebe6417bea

ріжжя. Образно кажучи, щоб одні були з Об'єднання, а інші – зі Стоварішіння. Одні й другі такої ситуації не хотіли, але об'єктивно вона існує. Нині один каже, що він українець і лемко, а другий не хоче, щоб його пов'язували з українством. Так сталося силою історичних обставин, але й через брак комунікації. Різні позиції обстоюються й усередині цієї громади, й за її межами. Я це описую в книжці. Для прикладу, уродженець Лемківщини Юліан Налисник, учасник українського руху, який сам себе, до речі, не називав лемком, справедливо стверджує, що у сорокові роки в час окупації відбувалася дещо насильна українізація. Що були люди, які не розуміли нюансів і робили речі, котрих не повинні були робити. Водночас треба сказати, що багато лемків взяло участь у творенні українського світу на Лемківщині. А це означає, що не був він тільки зовнішнім імпортом, як це часом пробують представляти, а результатом активності людей ззовні та зсередини. Водночас вважаю, що це нормально, коли ідеї переміщуються всебічно, а не лише в одному напрямі. Такі нюанси треба зрозуміти і ставитися до них спокійно. Я весь час підкреслюю, що в історії треба вчитися, але не треба її фальшувати. А чого можемо навчитися, якщо відкидатимемо те, що нам болить або дратує?

– Ви пишете також, що «стирання» українства у громаді лемків мало на меті, зокрема, укріплення позиції жертви, невинно покараних. На чому це полягало?

– Такий синдром, як елемент об'єднання групи, історично сформований у селянській лемківській громаді. Вони не були тією групою, яка підкорила собі інші, а такою, яка мусила підкорятися різного роду можновладцям. Тут і феодальний лад, і примус віддавати своїх хлопців у рекрути, співаючи «Кедь ми прийшла карта». Відчувалася біда, несправедливість і саме те, що ми невинні жертви якоїсь ситуації. Від біди треба було ще й виїжджати за океан та знову залишати свою Лемковину. Отже, в історичному просторі елементи кривди лемків накладалися одні на інші, доходячи до позиції: «Чого ви від нас хочете, дайте нам спокій, дайте нам жити, хоч бідно, але гонорово». Так вони «доїхали» до кінця XIX – початку XX століття. А там відбуваються зовсім інші процеси. До цього часу вони мали вимір матеріальний, а почався символічний. Кривда від соціального розшарування «пан – селянин» стає кривдою «лемко – чужий», «лемко – не лемко». Ми – віряни східної церкви, а хтось її латинізує або вводить черговий розбрат через так зване повернення до православ'я. До того ж символічну кривду, на відміну від матеріальної, взагалі не вдасться виміряти. Це відчуття того, що мені хочуть забрати «моє», наприклад, мій спосіб молитви. Доказом кривди буде табір «Талергоф», II Світова війна й в кінці виселення. Тут від символічного знову переходимо до матеріального, бо, зрештою, тим людям забирають Лемковину, поля, ліси, церкви. Дають або й не дають забрати свою валізу чи скриню. По дорозі невідомо за що масу людей висаджують у таборі в Явожні. Тому на місцях виселення починається розмова, що знову хтось нас скривдив. У такій ситуації мусить бути й запитання про те, чому так сталося. У книжці, що може бути неочікуваним для читача, я показую це, звертаючись до філософа Мірча Еліаде, який вводить фігуру мага, котрий все пояснює. Варто також зауважити, що до українського підпілля у післявоєнні роки таке саме ставлення в різній мірі можуть мати всі переселенці. А більшість із них не була пов'язана з цим рухом. Очевидно, були райони, де він мав більші і менші масштаби. Особливо у західній Лемківщині цей рух не був таким виразним, хоч, як показано в книжці, важко сказати, що його там взагалі не було. Ще до 1946 року, коли туди перекинули сотню Бродича, існувала організаційна мережа. Натомість забувається, що одним із найвиразніших пунктів на карті підпільного українського руху була східна Лемківщина – околиці Вислока чи Команчі. Отже, з перспективи звичайних людей у будь-якому селі Лемківщини чи Холмщини могло з'явитися таке саме запитання: «Чому мене? Що я такого зробив, якщо не мав жодного стосунку до підпілля?» Частина лемківської спільноти уособлює винуватців як представників не нашої групи, когось ззовні. Вони українське підпілля екзотизують. На інших територіях, біля Перемишля чи Любачева, такого елементу не було.

– На Лемківщині навіть два сусідні села могли мати різне ставлення до українського руху.

– Важливу роль у цьому відігравав локальний авторитет, часто священник. Якщо він мав сильніші проукраїнські погляди, то це потім віддзеркалювалось на житті громади.

– Ви показуєте, що, зокрема, польська держава у різних формах ставила собі за ціль розділити чи відокремити лемківську громаду від українства. Чи без такого розділення міг би з'явитися якийсь сепаратистський сценарій? Чого побоювалися?

– Запитання зі сфери «історикал-фікшн» – не до мене. Але скажу про щось інше. Проблема не в нацменшинах у Польщі. Це проблема польськості, на якій основі вона твориться. Водночас варто пам'ятати, що, коли говоримо про ідентичність, вона стосується закритості, а культура – це питання комунікації, обміну, відкритості. У випадку польськості ключовим є фундамент – чи його побудовано на етнічності, чи громадянстві. Не формально, бо є конституція і закони, проте наратив, на мою думку, залишається етнічним як вісімдесят років тому, так і тепер.

10.

eprasa.pl ebe6417bea

Продовження з 9 сторінки

Своєю чергою, якщо польськість мала би будуватися на основі громадянства, то до неї мали би адаптуватися елементи, пов'язані з усіма людьми, які реально населяють цю державу з їхніми різними культурними, історичними, релігійними надбаннями. Це утопійний підхід, і його не буде. Однак у громадянській моделі держава мала б стати за кожним громадянином незалежно від його етнічного походження, а лемківська, підляська чи бойківська історія мала б бути частиною спільної. Показником тут могла б бути адаптація польською державою акції «Вісла» до своєї історії не як чогось чужого. Без поділу на поляків та українців, а з урахуванням того, що події стосувалися громадян Польщі. Але з великою ймовірністю за нашого життя такий підхід не відбудеться.

– У демократичній Польщі лемківська громада отримала статус етнічної меншини. У законі про нацменшини записано, що це спільнота, яка, зокрема, не асоціюється з жодною державою. Чи тут має місце продовження розігрування проблеми ідентичності?

– Якби було просто, то не було б роздоріжжя. Я вважаю, що формальні записи є просто формальними. Загалом я скептично налаштований до закону про нацменшини, оскільки він суперечить хоча б преамбулі польської конституції. Якщо там написано «польський народ – усі громадяни Речі Посполитої», то зіставлення нас з зовнішніми суб'єктами міжнародного права постає як продовження спекуляції, яка відбувається від XIX століття. Так нас намагаються запхати у якусь шухляду, а дійсність є зовсім іншою, вона багатша за шухляди. Загалом маємо тут два питання: творення якихось правових рамок з боку держави і фактичну потребу з боку деяких членів лемківської громади не називати їх українцями. Чому за такого небажання називати когось саме українцем? А з іншого боку: навіщо комусь забороняти вважати себе лемком і українцем?

– Думаю, що книжка пишеться для чогось – яку ціль ви собі поставили, якого очікуєте сприйняття?

– Я написав книжку про Ліський, а потім Сяніцький повіти. Остання є третьою, яка належить до колекції праць про наші рідні землі. Я вже дещо про це говорив: історик є трохи як лікар. Щоправда, не лікує, але ставить діагноз, на основі якого можна чогось навчитися, щось із минулого зрозуміти. Не ставитися до нього лише як до ритуального скарбу, табу, про яке не говорять, бо, наприклад, події нам не відповідають чи болять, або говорять лише в окресленому форматі. Тут ідеться про цілісне усвідомлення того, що було позитивне, але й негативне, що нас поєднує і роз'єднує. Бо на основі цього можна творити візії на сьогодні й завтра. Якщо не матимемо зоб'єктивізованої стартової точки, то ми приречені на блукання та ілюзії. Ця книжка не мусить людям подобатися, але якщо буде корисною, то свою роль виконає. ●

Авторська зустріч з професором Ярославом Сирником і презентація його книги «Łemkowskie rozdroże»

У неділю, 23 лютого, о 15:00

Адреса: Етнографічний музей у Вроцлаві
(Muzeum Etnograficzne we Wrocławiu,
ul. Traugutta 111/113)
Зустріч з професором Ярославом Сирником вестиме
д-р Марцеліна Якимович

У своїй книзі професор взявся за кілька ключових дослідницьких завдань, як-от аналіз впливу подій 40-х років минулого століття на настрої лемків, їхню участь у різних формуваннях і подальшу міфологізацію цих подій. Історик також розглядає, як цей досвід зараз використовують для створення образу, серед іншого, ідентичності нащадків переселенців з Лемківщини.

Ви можете замовити книгу у видавництві:
Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego
Pl. Uniwersytecki 15, 50-137 Wrocław
Та інтернет-книгарні: тел. 71 375 2809, 518 355 632

Медіапатронат: «Наше слово»

Професор Ярослав Сирник працює в Інституті етнології та культурної антропології Вроцлавського університету.

Вивчав історію в Університеті Марії Кюрі-Склодовської в Любліні, потім перейшов до Вроцлавського університету. У 2005 році отримав ступінь доктора гуманітарних наук у галузі історії на основі дисертації під назвою «Українське населення в Нижній Сілезії в 1945-1989 роках». 2010-го здобув ступінь доктора габілітованого.

Як працівник Вроцлавської філії Інституту національної пам'яті був, серед іншого, координатором дослідницького проєкту ІНП «Апарат безпеки щодо національних та етнічних меншин й іноземців».

Є активним учасником Українського історичного товариства в Польщі, де був головним редактором журналу «Літопис. Студії та матеріали Українського історичного товариства в Польщі». Працював також редактором «Українського альманаху», який видає Об'єднання українців у Польщі, з ним він співпрацює і досі. Ярослав Сирник також є членом Асоціації польських архівістів та Історіографічного товариства.

Сфера наукових інтересів Ярослава Сирника охоплює, зокрема, історію національних меншин у Польщі та роботу апарату безпеки. На ці та інші теми вийшло кілька книг історика. Як він сам зазначав, найважливішою й, певно, переломною на його науковому шляху є «Trójkąt Bieszczadzki».

У 2016 році його нагороджено Бронзовим хрестом «За заслуги».

У 2024 році Ярослав Сирник отримав звання професора. Президент Польщі Анджей Дуда вручив номінаційний акт українцю у жовтні минулого року у Варшаві.

eprasa.pl ebe6417bea

Павло ЛОЗА
Фото з фейсбук-сторінки Фонду Uniters

Найскладніша едиція акції «Свята без тата»

Фонд Uniters повідомив про завершення цьогорічної акції «Свята на лінії вогню» – спеціальної едиції благодійної ініціативи «Свята без тата». У її рамах вдалося передати понад 5 тисяч пакунків для дітей, які постраждали від наслідків війни або батьки котрих загинули, захищаючи країну в лавах української армії. Це була вже 11-та едиція.

Звіти про перебіг різдвяного збору та роздачу подарунків і грошей для дітей у прифронтових зонах можна було щодня переглядати на фейсбук-сторінці Фонду Uniters – організатора акції.

Перші подарунки дітям, які мешкають недалеко передової, передали 24 грудня. Їх спільно доставили волонтери з Польщі, України, США та Австралії в супроводі українських військових. Остання партія дарунків була вручена 20 січня.

Цього року завдяки ініціативі вдалося привітати дітей, зокрема, із Сумської, Харківської, Луганської, Донецької, Херсонської областей. У підсумковому звіті, який організатори опублікували у фейсбуці, повідомлено, що цьогоріч передали 5026 святкових пакунків. Їх отримали переважно діти, які перебувають на відстані до 10 кілометрів від лінії фронту. Для підготовки подарунків вдалося зібрати майже 97 тисяч злотих, проте загальні витрати становили 100 тисяч злотих.

«А це означає, що цього року ми вперше в історії завершили акцію з фінансовим мінусом», – пишуть у фейсбуці члени фонду.

За словами організаторів, це також була найскладніша едиція «Свята без тата» за всі 11 років існування. Бувало, що військові на автомобілях, наповнених подарунками, в супроводі оснащеної засобами для радіоелектронної боротьби техніки «робили неможливе, щоб дістатися до місць, які не доступні для мирних жителів». Тому для підбиття підсумків цьогорічної акції фонд чекав, поки волонтери та військові передадуть останній подарунок.

«Нам, чесно кажучи, не вистачило сил і сміливості читати про подальші бомбардування в місцях, куди щойно прибули наші подарунки», – зазначили організатори, описуючи, серед іншого, ситуацію в Краматорську Донецької області.

«Приблизно через 15 хвилин після вручення в Краматорську, де стояла машина з подарунками, впала авіаційна бомба. Наші діти в безпеці... цього разу», – так описують цьогорічну акцію у місті представники фонду.

Нагадаємо: Краматорськ став свідком однієї з найкривавіших російських атак на мирне населення. У квітні 2022 року російська ракета впала на вокзал, заповнений біженцями, які намагалися виїхати з міста. Тоді було вбито 59 людей. Саме краматорський вокзал – сьогодні остання прифронтова станція на Донеччині, куди українські військові прибувають поїздом.

Як у минулі роки, у рамах акції «Свята на лінії вогню» було проведено благодійний аукціон. Крім того, Фонд Uniters разом з Українським домом у Варшаві та Об'єднанням українців у Польщі 14 грудня організували в польській столиці благодійний різдвяний ярмарок, завдяки якому вдалося зібрати 9 тисяч злотих.

Слід додати, що із самого початку акцію «Свята без тата» підтримують представники української меншини, зокрема гуртки ОУП у різних містах, школи з українською мовою навчання у Польщі, де громада проводить збірки солодощів, іграшок та інших необхідних речей.

«Кожна ваша пожертва, предмет з аукціону, м'яка іграшка, шоколад, упаковані подарунки чи поширення інформації про збір коштів мали значення, – дякують у мережі члени Фонду Uniters. – Втома від теми України, десятки нових подібних збірок, знесилені волонтери й збільшення кількості ворожих обстрілів зробили свою справу. Проте нам вдалося, і це головне».

***

Фонд Uniters з Варшави (раніше називався «Ініціатива героям Майдану») уже 11 років поспіль проводить акцію «Свята без тата». Від 2023 року її перейменовано на «Різдво на лінії вогню». До ініціативи долучаються сотні українських волонтерів зі всього світу, щоб на різдвяні свята подарувати дітям символічний подарунок. За цей час вдалося передати кільканадцять тисяч індивідуальних пакунків. ●

eprasa.pl ebe6417bea

Марта ЛЕВОСЮК-ОЛІЙНИК
Фото авторки статті

«Паперова гармонія»

Протягом січня у Палаці Кшиштофорів у Кракові можна було побачити виставку витинанок Дарії Альошкіної та її учениць, які взяли участь у проєкті «Паперова гармонія: українсько-польське мистецтво витинанки» від організації IOM un Migration Poland.

Дарія Альошкіна – художниця, майстриня витинанки. Виростала у творчому середовищі, адже її батьки – художники по каменю. Мисткиня прославила витинанку, різновид народного мистецтва, створюючи з паперу правдиві ажурні шедеври розміром навіть декілька метрів. Її твори виставляли в кільканадцятьох країнах світу, зокрема на найпрестижнішій міжнародній артподії – Венеційська архітектурна бієнале. Роботи Дарії також були представлені у модному журналі VOGUE UA. З найцікавіших проєктів – співпраця з ювелірними домами «Cartier» і «Оберіг» та створення експозиції витинанок у штаб-квартирі ООН у Швейцарії.

Учасниці ініціативи, жінки віком від 35 років, відкрили свої вміння та впевненість у власних діях, а також те, що життя повне несподіванок і в цьому віці нічого ще не завершилось. Надалі існують можливості для розвитку, навчання чогось нового та себе можна знайти навіть у новій галузі – мистецтві. Дарія розповідає про себе і її досвід:

– Коли маєш дітей, а врешті вони виростають і вилітають з хати, та надходить такий вік, що поволі втрачаєш надію на кар'єру, десь з'являється думка: «Може, це вже все? Так буде виглядати моє життя». Тоді не варто здаватись, і це саме час відкрити щось нове. Завдяки мистецтву можна відкрити зовсім нову силу, й це не мусить бути витинанка. Може бути вишиванка, будь-що інше. Ідеєю проєкту було не механічне відтворення з шаблону, але саме вигадування, проєктування, відображення того, що кожна з учасниць має в собі, таке щось особисте.

І це можна було побачити в кожній праці. Тут – Берегиня, там – дерево роду, Україна з тризубом або рідні землі, місто, якого, може, вже нема чи яке дуже постраждало в обстрілах війни.

– Коли ти робиш щось своє, щось, що з тобою пов'язане, що внутрішньо переживаєш, це дає зовсім іншу, нову енергію. Це дає тобі енергію, щоб відкрити також свій стиль, – додає мисткиня.

Деякі з учасниць уже мали раніше приготовані ескізи того, що і в який спосіб хочуть представити. Деякі теж мали справу з мистецтвом, в їхніх роботах було видно напрацьовану стилістику. Жінки самі створювали свої ескізи шаблонів до витинанки. Дарія як художня керівниця і менторка допомагала, напроваджувала на відповідне зображення, гармонію образу чи композиції, що дало початковицям можливість навчатися й черпати натхнення від мисткині. Дуже цікаво було відкрити, що заховано в душах жінок. Не тільки квіти, птахи, природа, материнська любов, а також архітектура, прямолінійні структури, зображення в перспективі і натхнення чимось дуже стійким, монументальним, чимось, що не показують на щодень та приховують як цінний скарб і свою таємницю. Варто було звернути на це увагу, однак і зауважити, що всі жінки різні, мають відмінні характери й уподобання, деякі з них ідуть проти напрямку цілого світу, щоб накреслити свою дорогу. Як було помітно на виставці, кожна з них по-іншому переживає емоції, те, що діється навколо та що є для них важливим.

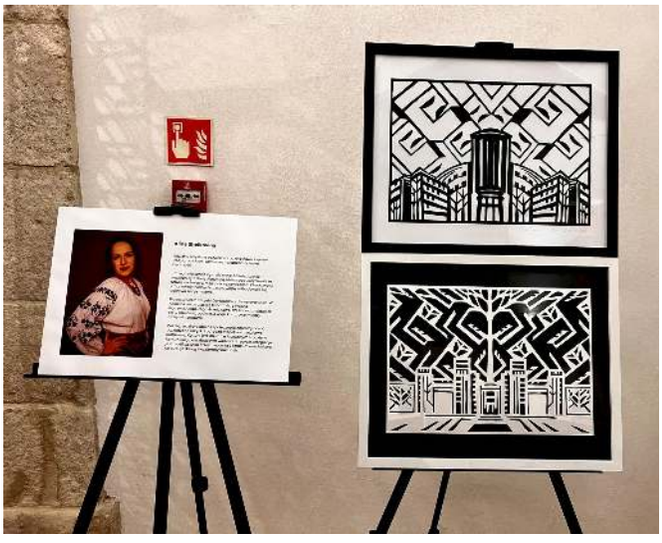

Варто згадати, що учасницями були і українки, і польки. Це цінний час, коли наші дві нації за спільною творчою працею пізнавали себе та відкривали для інших свої думки й душу.

– Ця праця при витинанці давала мені спокій, витишення, якого вже давно не було. Це звільнення від щоденних турбот, – поділилася одна з учасниць.

На запитання, чи витинанка знов повернеться до помешкань, як тоді, коли наші бабці й прабабці оздоблювали так свої хати, витинальниця Дарія Альошкіна відповіла:

– Моя роль у тому, щоб привернути увагу до забутого мистецтва, зробити його модним.

Час покаже. Може, невдовзі витинанка отримає свій день для спільного святкування і поширення світом знань про це мистецтво? Може, вже невдовзі почуємо про Світовий день витинанки...? ●

eprasa.pl ebe6417bea

Павло ЛОЗА
Фото з фейсбук-сторінки «Домівка Гданськ» та гурту «Крайка»

Колядували та гроші для бійців збирали

Сезон колядок позаду. Як і в минулі роки, колядники, які відвідували українські родини в різних містах, містечках і селах Польщі, збирали кошти на підтримку української армії. Тепер настав час підбивати підсумки. Це зробили, зокрема, колядники з Ґданська та Перемишля.

Про те, що відбувається в житті української громади в Ґданську, можна дізнатися, стежачи, серед іншого, за фейсбук-сторінкою ґданської домівки. Тут опубліковано звіт про цьогорічні ходіння з вертепом до українських родин міста та інші святкові ініціативи.

Як читаємо у фейсбуці, під час Молодіжного Святвечора, Різдвяного колядування в домівках та Греко-католицькій церкві, а також ґданської Маланки зібрано 19 500 злотих. Більшість грошей вдалося отримати від колядування серед українських родин Ґданська.

– Ми вже близько п'яти років колядуємо. Навіть під час пандемії робили «онлайн-вертеп». З 2022 року кошти, зібрані під час колядування, спрямовуємо на одну ціль – підтримку України та її вояків, – розповідає учасник вертепу Петро Ярмола, який став новообраним головою гуртка ОУП у Ґданську.

Він додає, що загалом усі ініціативи, пов'язані з Різдвом, колядуванням чи Маланкою, зараз організовує молодь, котра збирається у домівці.

– Ми всі приїхали до Ґданська з різних міст на навчання чи роботу. Багато з нас у своїх містах або селах, звідки родом, ходили з колядою до своїх родин чи сусідів. То чому б нам не продовжити такої традиції в Ґданську? – запитує молодий представник ґданського ОУП. – А крім того, це чудова нагода зібрати гроші на підтримку українських воїнів.

Всі кошти, які цього року молодь з Ґданська зібрала в час і після Різдва, передано на потреби 3-го батальйону саперів 42-ї окремої механізованої бригади Сухопутних військ ЗСУ. Як зазначено у дописі на фейсбуці «Домівка Гданськ», керівництво бригади вирішує, на яку ціль будуть скеровані гроші.

– Майже кожного разу, коли ми організовуємо якусь збірку чи благодійну акцію, підтримуємо когось іншого. Вважаю, що варто підтримати волонтерів нашої громади, яких ми добре знаємо і які вже майже три роки безперервно доставляють допомогу. Я думаю, що в кожному регіоні, де проживає українська громада, є такі лідери в організації, котрі передають допомогу безпосередню до військових, – вважає Петро Ярмола.

Колядники Перемишля також опублікували на фейсбуці свій підсумок сезону колядування. У місті над Сяном кілька гуртів заспівали різдвяні колядки, щоб підтримати українських захисників на фронті.

Колядники з Ґданська

Серед інших були ліцеїсти перемиської «шашкевичівки». Молодь зібрала значну суму для 42-ї бригади 3-го саперного батальйону, завдяки чому бійцям вдалося придбати засоби радіоелектронного захисту – РЕБ.

Своєю чергою гурт «Крайка» зміг підтримати придбання автомобіля за кільканадцять тисяч злотих для свого колеги поляка, який воює у 24-й бригаді ЗСУ. Збір на купівлю позашляховика оголосив у грудні представник української меншини Перемишля Іван Мацинський.

– У якийсь момент збір Івана зупинився. Люди майже перестали донатити гроші. Тому ми вирішили, що ті кошти, які зберемо під час колядування, додамо до збірки, щоб врешті купити автомобіль. Вдалося, – розповідає Дарія Пульковська з «Крайки». Своїми колядками співаки та музиканти фольклорного гурту привітали не лише жителів Перемишля та околиць. Також заїхали до села Ніновичі в Ярославському повіті та на Лемківщину, де відвідали сім'ї в Ґорлицях, Новиці, Маластові та Полянах.

Завдяки цьому «Крайка» також зібрала кошти на підтримку закупівлі необхідного обладнання для 155-ї бригади та 109-го батальйону.

Не залишилися байдужими до потреб українських вояків й інші групи колядників з Перемишля, зокрема музикальна родина Данилейків, а також діти з рок-гурту «Вовча зграя», які «наколядували» на дрон для Фонду Uniters з Варшави. ●

Гурт «Крайка» під час колядування

eprasa.pl ebe6417bea

Леся САМЧИНСЬКА
Фото з Вікіпедії

Історія генія, який відкрив невидиме

Сьогодні важко уявити медицину без рентгенологічної діагностики. Щодня мільйони людей по всьому світу проходять рентгенівські обстеження: лікарі виявляють переломи кісток, захворювання легень, серця та навіть ракові пухлини. Х-промені стали справжнім проривом у науці, змінивши медицину назавжди. Офіційно їх відкриття приписують німецькому фізику Вільгельму Рентгену у 1895 році, проте не всім відомо, що за 14 років до цього український вчений Іван Пулюй розробив лампу, яка генерувала ці самі промені. І хоча його ім'я залишилося в тіні, сьогодні історія повертає йому заслужене визнання.

Дитинство під зоряним небом

2 лютого 1845 року в селі Гримайлів на Тернопільщині, що на той час входило до складу Австрійської імперії, народився Іван Павлович Пулюй. Хоча це був далеко не «центр світу», хлопець із дитинства мав дві великі любові – до неба і до книжок. Увечері, коли всі справи по господарству були зроблені, Іван часто виходив на двір і годинами розглядав зоряне небо чи спостерігав за рухом води у річці, намагаючись зрозуміти як влаштований світ.

Іван Пулюй

Родина Івана була освіченою та заможною, з ранніх років батьки заохочували своїх дітей до навчання. Тож віддали Івана разом ще з двома синами до Тернопільської гімназії. Хлопцям доводилося щодня пішки долати по 10 км, але це не стало на заваді навчанню. В гімназії Іван полюбив точні науки – фізику й математику. В той час ці предмети викладалися застаріло, тож Іван часто сперечався з учителями, бо мав власну думку.

Боротьба за мрію

Після закінчення гімназії у 1865 році Іван поїхав до Відня здобувати вищу освіту. Спочатку він хотів стати теологом, бо вважав, що саме так можна допомогти людям знайти сенс у житті. Тому в тому ж році вступив до Греко-католицької духовної семінарії у Відні. Будучи семінаристом, у 1869 році юнак знайомиться з Пантелеймоном Кулішем і разом з ним та Іваном Нечуй-Левицьким перекладає українською мовою Біблію. Його знання мов (Іван володів 15 європейськими мовами, а також старогрецькою) дозволили створити один із найточніших перекладів, який вважається одним із найкращих в історії української культури.

Напевно, з Івана вийшов би хороший священник, але життя внесло свої корективи. На останньому році навчання в духовній семінарії він захопився фізикою. Власне, всілякі механізми та устрій світу ще з дитинства не давали йому спокою. Особливо його цікавило, як енергія може змінювати матерію і яким чином світло впливає на речі. Відтак юнак почав ходити до Віденського університету на лекції з фізики, математики та астрономії. Друзі кепкували з нього: «Іване, ти ж хотів бути священником! Яка тепер фізика?» А він відповідав: «Бог створив цей світ, а фізика пояснює, як він працює». Тож, склавши у 1869 році на відмінно екзамени з математичних курсів, Пулюй вступив до Віденського університету, де студіював математику, фізику та філософію. Серед його однокурсників швидко пішли чутки, що цей українець із провінції перевершує своїх викладачів у глибині мислення.

Батьки Івана не сприйняли такий вибір сина і відмовилися фінансувати його навчання. Тому перші труднощі у житті юнака почались саме тут. Катастрофічно не вистачало грошей. Йому доводилося брати підробітки і займатися репетиторством, щоб заробити на підручники та харчування. Проте Іван не жалівся на скруту, якось він сказав своєму другові: «Знання – це те, чого ніхто не зможе в мене відібрати». І це стало його життєвим принципом.

Науковий шлях

Після закінчення alma mater у 1872 році Пулюй спробував продовжити наукову діяльність у Київському університеті, куди надіслав запит на кафедру фізики. Але отримав відмову від царського уряду (на той час Київ входив до складу Російської імперії), ба більше, поліція внесла Пулюя до списку неблагонадійних, бо у його статті про небесні тіла та зірки цензура побачила критику самодержавства. Тож Іван лишився працювати асистентом у фізичній лабораторії Віденського університету. А за два роки побачили світ його перші наукові статті, присвячені дослідженню тертя повітря.

1874 року молодий науковець переїздить до Хорватії, де починає викладати фізику, механіку та математику у Військово-морській академії. Тут він конструює прилад для вимірювання механічного еквівалента теплоти, за що отримує срібну медаль на Всесвітній виставці в Парижі. Одержавши стипендію австрійського міністерства освіти, навчається і працює у Страсбурзькому університеті, де у 1876 році здобуває ступінь доктора фізики. На той час він був одним із перших українців, які досягли такого високого рівня у науці.

Промені, які змінили все

У другій половині XIX століття фізики активно досліджували катодні промені – невидимі потоки енергії, які виникають у вакуумних трубках. Ці експерименти були першими кроками до розуміння електронів та їхньої природи. Вчені Генріх Герц і Філіп Ленард працювали над катодними трубками, але їхні дослідження були обмежені. Пулюй ще у Віденському університеті проводив дослідження катодних променів. Володіючи глибокими знаннями та інженерним мисленням, він бачив у цьому напрямку величезний потенціал. В 1881 році вчений створив перший прототип вакуумної лампи: це

eprasa.pl ebe6417bea

була скляна вакуумна трубка його власної конструкції, що генерувала невидиме випромінювання. Спочатку він її використовував як звичайне освітлення. Але згодом виявив, що це випромінювання може проходити крізь тверді тіла та створювати їхні зображення на фотопапері. Пулюй експериментував із різними матеріалами, щоб зрозуміти, як саме діють ці промені. Його лампа створювала чіткі зображення внутрішніх структур. І у 1886 році він зробив перший у світі знімок кисті своєї доньки. Це було революційним досягненням. Тож експериментатор детально описав принцип дії своєї лампи у статтях, а результати роботи розіслав до наукових установ. Проте це відкриття не набуло широкого розголосу.

Одним із тих, хто отримав результати досліджень Пулюя, був німецький учений Вільгельм Рентген. У 1895 році, через 14 років після створення лампи Іваном, Рентген оголосив про власне відкриття невидимих променів X, продемонструвавши зображення кісток руки своєї дружини. Це стало сенсацією у світі науки та принесло йому Нобелівську премію. Пулюй же залишився в тіні. Проте, будучи шляхетною і релігійною людиною, не став публічно заявляти, що Рентген використав його винахід. Хоча у приватних листах і розмовах він згадував, що його лампа передувала дослідженням німецького фізика, а потім додавав: «Неважливо, хто перший. Важливо, щоб це приносило користь людям». Таке рішення, хоч і благородне, коштувало Івану Пулюю всесвітнього визнання.

Однак Рентген не зміг просунутися у своїх дослідах з променями X – знімки були нечіткими через велике розсіювання променів, час експонування розтягувався до 40-50 хв. Тож, окрім кількох фотографій, німецький фізик не продемонстрував інших, придатних до використання в практиці, результатів свого відкриття. В той же час Пулюй продовжив вивчати властивості невидимих променів, зміг концентрувати їх у пучок і скоротив час експозиції до 5 секунд. Першим зробив знімок скелета мертвонародженої дитини, а отримані ним знімки людського тіла дозволили виявити патологічні зміни. Це дало змогу почати застосувати промені X в медицині. Так, у 1896 році в Массачусетській лікарні в США вперше виконали операцію із видалення кулі під контролем X-променів, а в Німеччині в тому ж році рентген-діагностику почали використовувати для виявлення сторонніх предметів і переломів.

Інженер, педагог та українець в душі

Окрім фізики, Пулюй зробив значний внесок у розвиток електротехніки та телефонії. Він був першопрохідником у розробці електростанцій і впровадженні електричного освітлення в 1890-х роках в Австро-Угорщині. Розробив конструкцію телефонних станцій та абонентських апаратів, першим дослідив неонове світло, налагодив виробництво люмінесцентних ламп власної конструкції. Завдяки йому вулиці багатьох європейських міст почали освітлюватися електрикою, що стало величезним кроком уперед для тогочасного суспільства.

Розробками науковця цікавилися не лише в Австро-Угорщині, а й у Німеччині, Франції та США. Але сам Іван залишався скромним, стверджуючи: «Це не я великий. Велике – це бажання людини робити добро через науку».

Упродовж всього свого життя Іван Пулюй не припиняв займатися викладацькою діяльністю. Він працював у Празькому політехнічному інституті, де викладав фізику й електротехніку, а в 1888 році був обраний ректором цього вишу. Його лекції були настільки захоплюючими, що студенти називали їх «святом науки». Будучи неперевершеним педагогом, Пулюй виховав ціле покоління талановитих інженерів. Будучи державним радником Чехії з електротехніки, у 1902 році він заснував першу кафедру електротехніки у Празькій політехніці. А 1916 року отримав пропозицію стати міністром освіти Австро-Угорщини, однак був змушений відмовитися через стан здоров'я.

Попри те, що Пулюй жив у Європі, він не забував про своє українське походження і брав активну участь у культурному житті української громади в Австро-Угорщині. Вчений підкреслював, як важливо розвивати освіту та науку рідною мовою. Пулюй самотужки допомагав молодим науковцям з України потрапити в європейські університети, створив фонд допомоги українським студентам. Починаючи з 1902 року, активно домагався відкриття українського університету у Львові. Врешті-решт, через 10 років австрійський уряд таки погодив проєкт університету, але через Першу світову війну його не було реалізовано.

Особисте життя

Працюючи у Відні, Пулюй мав чимало помічників серед студентів. Якось, коли він міркував над тим, з чого б зробити нитки для ламп, одна з помічниць відрізала свою довгу косу і поклала перед ученим. Волосся вдалося примотати до ламп і продовжити експерименти. Цією дівчиною була німкеня Катерина Шмідт, з якою Пулюй згодом одружився. Вона народила Івану 15 дітей, але вижило тільки шестеро. Хоча Катерина підтримувала свого чоловіка в наукових пошуках, проте іноді дорікала: «Ти більше любиш свої досліди, ніж родину!», адже Пулюй не міг приділяти багато часу вихованню дітей, бо працював по 16 годин на добу. Іван сміявся, але в душі розумів, що вона має рацію. І ось одного разу, коли його донька тяжко захворіла, він відклав всі наукові справи зі словами: «Жодна наука не важливіша за сім'ю». Після того вчений почав долучатися до виховання дітей. Він мав звичку вечеряти разом із сім'єю, навіть якщо робота вимагала його присутності в лабораторії. Під час цих вечерь Пулюй розповідав дітям про свої експерименти, намагаючись пробудити в них інтерес до науки.

Всі підстави, щоб пишатися

Сьогодні Івана Пулюя вважають одним із найвидатніших українців. Його знають не лише в Україні, але й у світі як вченого, який зробив величезний внесок у розвиток фізики, електротехніки й медицини. Промені, відкриті науковцем, стали основою для рентгенології і щодня рятують тисячі життів.

Проте Іван Пулюй – не просто учений. Це людина, яка своїм життям довела, що знання, праця і просто добрі справи можуть змінювати світ. Його шлях – це історія хлопчика з маленького села, який пішов за своєю мрією і став одним з видатних геніїв світу. Тож наступного разу, коли ви зробите рентген, згадайте, що частинка цього винаходу належить українцю, який мріяв зробити світ кращим і таки зробив. ●

eprasa.pl ebe6417bea

Борис ЛЕМКІВСКИЙ
Фото надано автором статті

Богословскій переказ іконостаса каплиці церкви Воздвиження Чесного Креста Господнього в Кракові

Іконостас Новосільского од 15 квітня 2023 р. зас може служыти молитві, быти драбином, по якій ум чловечый так міцно розгойданий сучасным сьвітом сьмілійше може ити до Бога, зором тримаючы ся ікон іконостасу як поручате. Аджи товды, кєд бесідувал єм, же люде до крамниці приходят не на молитву, перед краківскым парохом шапку-м знимал. Кєд єм го в крамниці віділ, бесідувал єм, же ліпше, же іконостас стоіт ту, же не пніє деси в темній и мокрій пивниці, де нихто бы го не віділ. Мам надію, же пані, працююча товды в прицерковнім склепику, може тото потвердити. Адже крам з притвору краківской святині выексмітувано хыбаль початком квітня 2023 р. Задля кращого выекспонуваня іконостаса одсьвіжено сьціны каплиці, та уставлено го по новому (знимка ч. 1.).

На жаль, вінцьом того іконостаса (так як и в склепику) не єст крест, котрого Новосільский описал так: *Розпятя* (*схема іконографічна італянского Треценто* – характерна для XIV століття) *зо страстныма клеймами*.[1] Задум митця єст зрозумілий, іконостас творит до православной церкви давно тому зєднаной з Римом. Быти може зато выбрал Треценто, адже італянскє мистецтво з років 1301-1400, адже часів безпосердньо попереджаючых Фльорентійску Унию (1439 р.). Вінцьом теперішнього іконостаса (знимка ч. 1.), так як и в крамничнім (знимка ч. 2.), єст крест, котрого Новосільский приписал до тетраподу (знимка ч. 3.). Справжній іконостасовий так як и в крамниці вісит окремо на іншій сьціні (знимка ч. 4.). Тетраподовий, штоправда тіж має клейми, але лем на кінцьох горизонтального рамена креста, до котрого прибито рукы Ісуса Христа. Видиме в них Богородицю и св. Йоана на Голгофі, стоячых при Господнім кресті до кінця. На плянах, накресленых Новосільскым, и на знимках знятых в 1972 році, на верху іконостаса выдно крест в гнешній каплици завішений окремо, який нагадує крест св. Франциска. Сес крест має більше клейм та вшыткы бесідуют о Страстях Господніх, но и переполнений єст іконостасовом зеленьом. Зелін, выполняюча сес крест, и цілий іконостас єст знаком присутности Духа Святого и Месиі сходящого з Неба на землю, жебы чловека спасати и ввести до Раю. В кресті, нагадуючым крест св. Франциска, зелін єст выразнішша ниж в ярусі Деісіс, бо в кресті єст ядро нашого спасіня. Найбільше зелені єст в клеймі з Богородицьом и в іконі Тайной Вечерйі. Так блиско Бога, як Мария, нихто не был и ниґда не буде, Предвічного и Безграничного Бога під серцьом носила, та фурт мала в серци.

Крест Господен єст чымси в роді душевного двигуна (ліфту-windy), кєд возмеме на себе свій и підеме з ним за Ісусом Христом – воскреснеме. Новосільский бесідує сесе іконом Воскресіня Господнього (Сошествія в ад) вписаном в колесо, котре єст вершком вертикального рамена справжнього іконостасового креста.

Кєд розходит ся о ікону Тайной Вечерйі (в сесім іконостасі Новосільского єст інтегральном частком іконостасового креста), то мож повісти, же артист-богослов получыл іх, бо Тайна Вечеря єст каменьом угольным не лем іконостасового креста, але и нашого спасеня. Получыньом іконы Тайной Вечерйі з крестом Господнім Новосільский хоче повісти, же не причащали бы сме ся Тілом и Кирльом Господньом, кєд Ісус Христос на кресті не гмер бы за нас. Сес зелений крест, стоячый на іконі Тайной Вечерйі, мал бы стояти безпосередньо на ярусі Деісіс. Новосільский так описал сес ярус: 1. *д. Дуга деревяна, поліхромована; (…) 3. а. Архітравова дуга, підтримувана двома деревяныма столпами, поліхромованыма, навязуюча до традиції італянскых олтарьовых перегород зо середньовічя, не сварит ся з архітектуром каплиці и не творит «іконостасу» в його пізнішшых, розвинених формах, выділят сакральний простір уможливлюючый достойне розвитя літургійных подій, характерных для*

eprasa.pl ebe6417bea

Східной Церкви.[2] Дуга єст характерна для готицкых костелів, нагадує східний темпльон, народжений в V столітю, котрий стал ся каміньом угольным гнешнього іконостаса. Новосільский думал о вшыткім и о вшыткых, творил іконостас для греко-католиків, який не повинен разити римо-католиків, а сподабати ся ім. Жытя вказує, же ся не милил, годны приіхати кількасот кільометры, жебы відіти го не лем на знимках.

Головны намісны іконы (адже Ікона Богородиці и Ісуса Христа) сут інтегральном частьом столпів, підтримуючых темпльон, будучый ярусом Деісіс. Хоц мают невеликы розміры, але сут столпами Церквы Христовой. Без покірной Богородиці не было бы Ісуса Христа, а без сошестя Сына Божого на землю, та без Його крестной смерти и Воскресіня, не было бы нашого спасіня. Знимки з 1972 рока доказуют, же Новосільский по боках іконостасу завісил дві великы іконы (по лівій ікону Богородиці, а по правій Ісуса Христа (знимка ч. 5.). За то, же каплиця єст невелика, не є іх ту, вісят на сьцінах церкви.

Дияконьскы и царскы двері іконостасу краківской каплиці сут оригінальны и неповторны, невеликы и ясны. Іхні червены одвіркы (*odrzwia*) бесідуют, же лем любов може нас спасти, лем она тримат нас при жытю и отверат перед нами брами Царства Небесного. Святых на дияконьскых дверьох зобразовано на білім просторі, Новосільскый тым кольором навязує до іх чыстости, адже безгрішности и бесідує, же лем так прибраны глойдеме до Царства Вічного Быття. Барз добрі знаме, же не был такым Добрий Розбійник. Видиме го в північных дияконьскых дверьох, він барз пізно повірил в Бога, але так глыбоко, же почул од Ісуса Христа гмераючого на кресті: *Насправді реку ти: Гнеска зо мном будеш в раю* (Лк. 23, 43). Кающый ся Розбійник стоіт в північных дияконьскых дверьох з крестом, маючым вид креста, вписаного в крест іконостаса и тетрапода. Понад тыма дверями Новосільский замістил ікону св. Параскевіі и підписал яко Пятницю. Болгарска свята мученниця Петка іменьом навязує до дня, в котрім Месия помер на кресті. В полудневых дяконьскых дверьох видиме св. Штефана, диякона вбитого каменями. Зобразуваний єст на білым тлі, а над ним на зеленім підобразю видиме св. Анастазию, якой само юж імя славит воскресіня – адже народини для вічности. Обоі дияконьскы двері підповідают, же маме дві дорогы до *Благословенного Царства Отця и Сына, и Святого Духа*, же до нього трафити можеме лем смиренно и достойно, идучы през жытя як св. Штефан, а кєд жыли сме нечемні, двері отверат нам наше терпіня и цілковите оддання ся Богу. Старчыт лем щыро од серця так як Добрый Розбійник речы: *Господи, згадай на мене, коли придеш до Царства Свого* (Лк. 23, 42).

Царскы ворота того іконостаса тіж сут неповторны, як вшытко створене Новосільскым, червены мают не лем одвіркы, червена єст и листва, дві полівкы царскых двері лучача в єдно. То значыт, же любов годна вшытко зєднати, же розєднане на ново зєднує. Хоц дехто (часто не маючый такого знаня як Новосільский) замітує іконописцю одступство од іконографічных канонів, то треба ту голосно речы, же Новосільский од них не одходит. Дешто змінят, але богословской думкы ниґда не тратит, прикрашат єй новыма. Листва, лучача дві полівкы царскых двері, має в собі іконы штирьох великых отців первісной Церквы Христовой, завдякы котрым до гнеска молиме ся прекрасныма молитвами. В зеленых колесах (адже в сфері діяня Духа Святого) видиме св. Йоана Золотоустого, св. Василія Великого, св. Григорія Великого та св. Якова Молодшого. В традицийнім іконостасі маленькы іконкы св. Василія Великого и св. Йоана Золотоустого сут приєднаны до стовпів, будущых одвірками царскых двери. Каждий з тих штирьох великых отців первісной Церкви Христовой облечений єст Новосільскым в білы ризы, якыма іконописец бесідує нам, же особы в ных приоблечены сут безгрішны, же не єст то іхня прикмета, а Ісуса Христа, в якого приоблекли ся.

Як традиция наказує и на сесых царскых дверьох видиме іконы штырьох євангелистів, та над нима ікону Благовіщыня. Гавриіл прилітує до Мариі на крилах любови (сут червены), иде в сторону Богородиці, ногами твердо стоячой на землі. Мария руками здає ся бесідувати, же не розуміє, што ся ту творит. Кланяют ся собі взаімно, та Богородиця не єст представлена ани в манєрі східній, ани західній (не пряде ани не молит ся).

На жаль, в новій каплиці не на своім місци сут и дві іншы намісны іконы, ікона св. Миколая и ікона св. Йосифа Обручника з Сыном Божым на руках. Перша повинна быти по лівій стороні іконостаса (по нашій лівій), а друга по правій. Іхні стоякы подібны сут до іконостасовых столпів. ●

1. K. Czerni, *Nowosielski w Małopolsce*… c. 168.
2. Тамже

eprasa.pl ebe6417bea

РЕЦЕНЗІЇ

Орест ЛОПАТА

Не провулок, а літературна алея

У 2000 році у світ вийшов друком перший щорічник «Український літературний провулок». Його головний редактор і упорядник Тадей Карабович – відомий поет, перекладач, засновник музею в Голі, громадський активіст, доктор філологічних наук – своє видання скромно називає «Провулок». Однак сьогодні, після 24 років літературної та видавничої діяльності Тадея Карабовича, цей щорічник, на мою думку, можна сміливо назвати «Літературною алеєю».

У вступному слові до номера за 2024 рік Віктор Яручик характеризує видання так: «Слово „нішевий" в українській мові має два значення. Перше – як щось унікальне, яке не має конкурентів у своїй царині. Друге значення – як продукт, розрахований на певну окреслену авдиторію з окремими запитами». Отож мою рецензію на «Провулок» можна, як мені здається, вважати подорожжю престижною нішевою алеєю, але не в центрі міста, на чому й полягає її унікальність.

Оскільки головному редактору виповнилося 65 років, немає нічого дивного, що його постать і творчість помітно позначились на сторінках цьогорічного видання. Натомість другим лейтмотивом щорічника стала війна в Україні.

З огляду на згаданий ювілей подорож літературною алеєю слід почати з дружніх вітань Тадею Карабовичу від редакційної колегії. Тут бачимо стільки знаменитих людей, творців пера з Польщі та України, що у цій статті мені не під силу всіх їх перерахувати.

Варто, однак, звернути нашу увагу на дружній лист Тадеєві від відомої волонтерки Ольги Соляр. Вона пише: «У потужному українському океані ми як праісторичні істоти. Ми повинні вже давно бути під захистом! (…) У світі війни потребую сакрум частіше, ніж поза ним».

Своєю чергою Віктор Яручик у вступному слові зазначив: «Упродовж всього часу редагування „Провулка" Тадеєм Карабовичем, у статусі щорічника, стало це цінною платформою поширення української поезії, прози, літературної критики, літературознавчих статей, інтерв'ю, а також інших форм творчого вислову».

Головним мотивом ілюстрацій видання є дерево. Кожен розділ проілюстрований окремою казковою фотографією. Цікаво, що розділ «Друзі» починається світлиною особливого дерева. Воно нагадує мені Древлена – опікуна старовинного лісу, одного з персонажів трилогії Джона Рональда Руела Толкієна «Володар перснів».

Тож спільно рушаймо у дорогу літературною алеєю. Може, назвати її іменем Тадея Карабовича? Алея – пряма, затінена росохатими деревами, однак пройти її одразу всю нам не вдасться, треба було б зробити безліч зупинок. Тому зупинюся лише в декількох місцях.

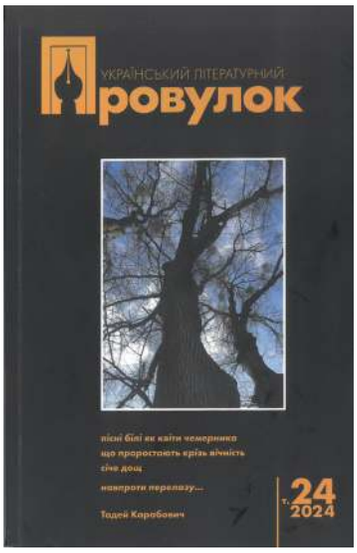

У добірці віршів (та на першій зупинці на шляху алеї) зустрічаємо Віру Вовк («Холмська Богородиця») та Марію Ревакович («Дівчинка з косичками»). Далі – Олену Дуць-Файфер («Вершы для Тадея». Там написано: «Мій світ, то не чуже слово»). Тут бачимо також Мілю Лучак та Мар'яна Горбачека («Тадею! Дорогий наш Друже!»).

Ще кілька кроків (сторінок) – і голос має ювіляр. Тадей Карабович пише прозовий текст, переплетений з поезією – «Небесні топоси існування і глина землі».

Далі перед нами видніється зупинка (розділ) «Вірші». Тут під черговим деревом зустрічаємо Івана Златокудра («Вічність поезії»), у його супроводі – Міля Лучак («Молитва за Україну»).

Поряд з деревом «Переклади» знову бачимо Івана Златокудра. Його вірші подано як українською, так і польською мовами, щоб читач сам оцінив хист перекладача.

Біля дерева «Ювілейні розмови» почуємо голос Віри Вовк, поетки з Бразилії.

Далі занурюємось в історичні часи Перемишля і говоримо про видання Володимира Пилиповича («Господу будь нудитель... Духовне насліддя перемиських владик і пересвітерів у добу бароко»).

Уже, напевно, для наукового світу призначений голос Ніни Данилюк «Мовний образ РІДНОЇ ЗЕМЛІ / ХОЛМЩИНИ / УКРАЇНИ в поезії Тадея Карабовича».

А на завершення мандрів літературною алеєю зупиняємось біля дерева із назвою «Хроніка».

Насамкінець скажу, що, на мою думку, кожному варто хоча б спробувати помандрувати літературною алеєю разом із Тадеєм Карабовичем. Хоч тираж є невеликим (250 примірників), варто докласти зусиль, щоб знайти примірник для себе. Бо, як сказала Оля Соляр, у щоденному нашому житті часом потрібно мати трохи «сакрум» для психічної рівноваги. Завдяки Тадеєві ми його знайдемо.

Усі щорічні видання у Польщі мають проблеми з розповсюдженням своєї продукції. Однак за такими щорічниками, як «Альманах ОУП» або церковні календарі, стоять організовані допоміжні структури, а це дозволяє здійснювати успішне розповсюдження видань. Тадей Карабович же, здається, залишається сам, наодинці. Не можна так саму собою залишити цю справу.

Видавцем щорічника є Товариство любителів скансену матеріальної культури в Голі.

Адреса для листування :
hola.skansen@gmail.com,
t.karabowicz@gmail.com

eprasa.pl ebe6417bea

Передплата «Нашого слова» на 2025 рік

ПОЛЬЩА

Кількість примірників	Ціна одного примірника в передплаті	Квартал	Пів року	Рік
ЗВИЧАЙНА ПОШТА (PRZESYŁKA EKONOMICZNA)				
1 примірник	**7,00** зл + поштові оплати	**145,00** зл	**290,00** зл	**580,00** зл
3 примірники і більше (ціна одного примірника)	**7,00** зл без поштових оплат	**91,00** зл	**182,00** зл	**364,00** зл
АВІАПОШТА (PRZESYŁKA PRIORYTETOWA)				
1 примірник	**7,00** зл + поштові оплати	**155,00** зл	**310,00** зл	**620,00** зл
10 примірників і більше (ціна одного примірника)	**7,00** зл без поштових оплат	**91,00** зл	**182,00** зл	**364,00** зл

ЄВРОПА + УКРАЇНА

Пів року	Рік
АВІАПОШТА	
550,00 зл	**1100,00** зл
130,00 євро	**260,00** євро

КАНАДА

Пів року	Рік
АВІАПОШТА	
580,00 зл	**1160,00** зл
200,00 дол КАНАД.	**400,00** дол КАНАД.

США

Пів року	Рік
АВІАПОШТА	
580,00 зл	**1160,00** зл
140,00 дол США	**280,00** дол США

Наше Слово **Adres:** Redakcja "Nasze Słowo", ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa, tel.: **biuro redakcji** – tel./fax 22 677-88-10, +48 510-162-854, redaktor naczelny – 22 677-88-11, sekretarz redakcji – 22 677-84-46, redakcja – 22 677-84-45. **E-mail:** redakcja@nasze-slowo.pl, prenumerata@nasze-slowo.pl, ogloszenia@nasze-slowo.pl Internet: www.nasze-slowo.pl **Kolegium Redakcyjne:** Piotr Tyma, Paweł Łoza, Tetiana Daniuczenko, Anastazja Krawczuk. **Zespół redakcyjny: pełniący obowiązki redaktora naczelnego** – Paweł Łoza, **sekretarz** – Tetiana Daniuczenko, **redaktorzy** – Igor Szczerba (Warszawa), Anna Winnicka (Koszalin), Grzegorz Spodarek (Kętrzyn), redaktor stylistyczny – Anna Russu, redaktor techniczny – Olga Michaluk, **biuro redakcji** – Katarzyna Stepan. **Współpracownicy:** Anastazja Krawczuk (Warszawa), Stefan Migus (Olsztyn), Piotr Andrusieczko (Kijów), Ludmiła Łabowicz (Białystok), Olena Humeniuk (Kijów), Adam Wiewiórka (Legnica), Daryna Popil (Warszawa), Władysław Graban (Krynica Zdrój), Piotr Wirchniański (Gładyszów).
Wydawca: Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7 03-614 Warszawa, tel.: 22 679-96-77 (sekretariat), E-mail: sekretariat@ukraincy.org.pl, biuro@ukraincy.org.pl Internet: http://ukraincy.org.pl **Fotoskład:** Redakcja „Nasze Słowo" **Druk:** Drukarnia „Efekt". Nakład 1700 egz. Pismo dofinansowano ze środków budżetu państwa Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa.
Konto bankowe dla wpłat w PLN: 47 1160 2202 0000 0000 5515 6292
Konto bankowe dla wpłat w EURO, CAD: IBAN: PL47 1160 2202 0000 0000 5515 6292 BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa,
Konto bankowe dla wpłat tylko w USD: IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196 BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa.

Poglądy autorów publikacji nie zawsze są zbieżne z poglądami redakcji. Za wiarygodność faktów odpowiadają autorzy. Redakcja nie zwraca tekstów nie zamówionych oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania i zmiany tytułów. Koresponduje z czytelnikami tylko na łamach tygodnika. Rozpowszechnianie materiałów z „Naszego Słowa" wyłącznie za zgodą redakcji. Za treść ogłoszeń i reklam redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

„Nasze Słowo" dostępne jest w oddziałach Poczty Polskiej, w wybranych EMPiK-ach oraz w wydaniu internetowym www.eprasa.pl/news/nasze-slowo.

Publikacje wyrażają jedynie poglądy autora/ów i nie mogą być utożsamiane z oficjalnym stanowiskiem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Статті виражають точку зору авторів і не можуть уособлювати офіційну позицію Міністра внутрішніх справ та адміністрації.

eprasa.pl ebe6417bea

Przekaż 1,5 % na rzecz dzieci

ze szkół w Białym Borze

oraz punktów nauczania

Передайте 1,5% дітям зі шкіл

у Білому Борі

та навчальних пунктів

1,5%

PODATEK DOCHODOWY

KRS nr 0000138192 KIWANIS

na rzecz Szkół w Białym Borze, punktów nauczania

Wspieraj dzieci - przekaż podatek!

Związek Ukraińców w Polsce

KIWANIS INTERNATIONAL — SERVING THE CHILDREN OF THE WORLD

więcej informacji:

www.liceum-bialybor.pl · www.sp2bbor.eu

eprasa.pl ebe6417bea